

Правові гарантії свободи слова в умовах національної безпеки

Наталія Степаненко

доктор філософії в галузі права,
доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» м. Київ, Україна,
e-mail: nataliasv@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0001-6216-2206

Максим Стрельченко

студент групи ПР-24м,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: StrelchenkoMK@krok.edu.ua

Питання правових гарантії свободи слова в умовах забезпечення національної безпеки набуває особливої гостроти в період дії правового режиму воєнного стану. Свобода вираження поглядів є однією з фундаментальних засад демократичного суспільства, проте в умовах збройної агресії держава постає перед складним завданням: забезпечити інформаційну безпеку, не порушивши при цьому сутність конституційного права на свободу слова. Баланс між цими двома категоріями є ключовим об'єктом юридичної дискусії [1; 2].

Міжнародно-правовий стандарт обмеження свободи слова базується на так званому «трискладовому тесті», закріпленому у ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Відповідно до нього, будь-яке втручання держави у право на свободу вираження поглядів має бути: 1) передбаченим законом; 2) переслідувати легітимну мету (зокрема, в інтересах національної безпеки); 3) бути необхідним у демократичному суспільстві [1].

На національному рівні правові гарантії свободи слова закріплені у ст. 34 Конституції України. Водночас ст. 64 Конституції передбачає можливість обмеження цього права в умовах воєнного чи надзвичайного стану [2, ст. ст. 34,64]. Спеціальне регулювання здійснюється Законом України «Про правовий режим воєнного стану», який надає військовому командуванню право регулювати діяльність медіа та використовувати ресурси телекомунікацій для потреб оборони [3].

Важливим аспектом сучасних гарантії є протидія дезінформації та пропаганді держави-агресора. У зв'язку з цим Кримінальний кодекс України було доповнено нормами, що встановлюють відповідальність за поширення інформації про переміщення ЗСУ (ст. 114-2) та виправдовування агресії (ст. 436- 2). Ці заходи є юридично обґрунтованими обмеженнями, оскільки спрямовані на захист життя громадян та суверенітету держави [4, ст.ст. 114-2, 436-2].

Державний контроль у цій сфері забезпечує Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, чії повноваження були значно розширені Законом України «Про медіа» від 2022 року. Це дозволяє оперативно реагувати на загрози в інформаційному просторі, зберігаючи при цьому механізми судового оскарження рішень регулятора як гарантію проти свавілля влади [5].

Юридичні способи захисту свободи слова в умовах війни включають:

- Судовий контроль: можливість оскарження будь-яких обмежень у порядку адміністративного судочинства.
- Парламентський контроль: діяльність Уповноваженого ВРУ з прав людини щодо недопущення цензури.
- Міжнародний моніторинг: діяльність ОБСЄ та Ради Європи щодо дотримання прав журналістів.

Отже, правові гарантії свободи слова в умовах національної безпеки не є статичними. Вони вимагають постійної адаптації законодавства до нових викликів (кіберзагрози, ІІСО), але при цьому повинні залишатися в межах принципу верховенства права. Тільки чітка правова визначеність та пропорційність обмежень дозволять Україні зберегти демократичні цінності навіть у часи екстремальних викликів для безпеки.

Ключові слова: свобода слова, національна безпека, воєнний стан, обмеження прав, інформаційна безпека, пропорційність.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. Ратифікована Україною 17.07.1997 р. № 475/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 26.12.2025).
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 26.12.2025).
3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 26.12.2025).
4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 26.12.2025).
5. Про медіа: Закон України від 13.12.2022 № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text> (дата звернення: 26.12.2025).